

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/102

Karar Sayısı : 2025/18

Karar Tarihi: 16/1/2025

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Hassa Sulh Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 651. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Ortaklığın giderilmesi davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 651. maddesi şöyledir:

“III. Bazı malların özgülenmesi veya satılması

Madde 651- Değerinde önemli azalma olmadan bölünemeyen tereke malı, bütün olarak mirasçılardan birine özgülenir.

Mirasçılar bir tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda anlaşamazlarsa, o mal satılır ve bedeli bölüştürülür.

Mirasçılardan biri istemde bulunursa satış artırma yoluyla yapılır. Mirasçılar artırmanın şekli konusunda anlaşamazlarsa sulh hâkimi, artırmanın mirasçılar arasında veya herkese açık yapılmasına karar verir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın katılımlarıyla 30/5/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportörler Ömer DURSUN ve Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayananlar ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 4721 sayılı Kanun'un 575. maddesinin birinci fıkrasında mirasın miras bırakanın ölümüyle açılacağı ve miras bırakanın sağlığında yapmış olduğu mirasla ilgili kazandırmalar ile paylaştırmaların terekenin ölüm anındaki durumuna göre değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

4. Anılan Kanun'un 599. maddesinin birinci fıkrasında mirasçılarının miras bırakanın ölümüyle mirası bir bütün olarak kanun gereğince kazanacakları, ikinci fıkrasında Kanun'da öngörülen ayırık durumlar saklı kalmak şartıyla mirasçılarının miras bırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer mal varlığı haklarını, taşınır ile taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanacakları ve miras bırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olacakları öngörülmüştür.

5. Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasında ise atanmış mirasçılarının da mirası miras bırakanın ölümüyle kazanacakları, yasal mirasçılarının atanmış mirasçılara düşen mirası onlara zilyetlik hükümleri uyarınca teslim etmekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

6. Kanun'un 640. maddesinin birinci fıkrasında birden çok mirasçının bulunması hâlinde mirasın geçmesiyle birlikte mirasın paylaşılmasına kadar mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklığın meydana geleceği ifade edilmiş, 646. ve devamı maddelerinde de mirasın paylaşılmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

7. Bu kapsamda 651. maddenin birinci fıkrasında değerinde önemli azalma olmadan bölünemeyen tereke malının bütün olarak mirasçılardan birine özgüleneceği, itiraz konusu ikinci fıkrasında ise mirasçılarının bir tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda anlaşamamaları hâlinde o malın satılacağı ve bedelinin bölüştürüleceği öngörülmüştür.

8. Bu itibarla kural uyarınca mirasın paylaşılmasında mirasçılarının bir tereke malının bölünmesi veya mirasçılardan birine özgülenmesi konusunda anlaşamamaları durumunda bu mal satılacak ve elde edilen tutar mirasçılar arasında bölüştürülecektir.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralda terekedeki taşınmaz üzerinde muhdesat bulunması durumunda uygulanacak bir düzenlemeye yer verilmediği, bu husustaki boşluğun içtihatla doldurulmaya çalışıldığı ancak gelişen şartların da etkisiyle mevcut yasal boşluğun hakkaniyetle bağdaşmayan durumların ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 5. maddesi yönünden de incelenmiştir.

11. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkının yanı sıra miras hakkı da güvence altına alınmıştır.

12. Anılan maddeye ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde özetle; maddede birbirine yakın ve birbirleriyle ilgili iki temel hakkın düzenlendiği, bu düzenlemenin 18. yüzyıldan beri gelen geleneğin bir sonucu olduğu, maddeyle mülkiyet ve miras haklarının diğer temel haklar gibi ve onlar derecesinde anayasal güvenceye bağlandığı, ayrıca miras hakkının mülkiyet hakkının devamını ve özel bir şeklini oluşturduğu ifade edilmiştir.

13. Anayasa'nın 5. maddesinde “*Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*” denilmiştir.

14. Söz konusu maddeye ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde ise özetle; maddede devletin temel amaç ve görevlerinin düzenlendiği, bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını engelleyen sebepleri ortadan kaldırmanın sosyal devletin görevi olduğu belirtilmiştir.

15. Bu itibarla miras hakkından yararlanılmasına engel olan durumların ortadan kaldırılmasını sağlayacak düzenlenmelerin öngörülmesi miras hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir.

16. Kuralda mirasçıların bir tereke malının bölünmesi veya mirasçılardan birine özgülenmesi konusunda anlaşamamaları durumunda anılan malın satılacağı ve bedelinin bölüştürüleceği hükme bağlanmıştır.

17. 4721 sayılı Kanun'un 701. maddesinin birinci fıkrasında kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk dolayısıyla mallara birlikte malik olanların mülkiyetinin *elbirliği mülkiyeti* olduğu, ikinci fıkrasında ise elbirliği mülkiyeti kapsamında ortakların belirlenmiş paylarının bulunmadığı, her birinin hakkının ortaklığa giren malların tamamına yaygın olduğu düzenlenmiştir.

18. Anılan Kanun'un 640. maddesinin ikinci fıkrasında da mirasçıların terekeye *elbirliğiyle* sahip olacakları ve sözleşme veya kanundan doğan temsil ya da yönetim yetkisi saklı kalmak şartıyla terekeye ait bütün haklar üzerinde *birlikte* tasarruf edecekleri belirtilmiştir.

19. Buna göre tereke mallarının elbirliği mülkiyeti hükümlerine tabi olduğu, bu bağlamda anılan mallar üzerinde mirasçıların ilke olarak birlikte tasarrufta bulunmalarının gerektiği açıktır. Başka bir ifadeyle ilke olarak miras paylaşılana kadar mirasçılardan birinin tereke malı üzerinde tek başına tasarrufta bulunabilmesi mümkündür.

20. Kanun'un 646. maddesinin birinci fıkrasında yasal mirasçıların gerek kendi aralarında gerek atanmış mirasçılarla birlikte mirası aynı kurallara göre paylaşacakları, ikinci fıkrasında aksine düzenleme olmadıkça mirasçıların paylaşmanın nasıl yapılacağını serbestçe kararlaştıracakları hükme bağlanmıştır.

21. 647. maddede miras bırakanın ölümüne bağlı tasarrufuyla paylaşmanın nasıl yapılacağı ve payların nasıl oluşturulacağı hakkında hükümler koyabileceği, ikinci fıkrasında ise bu hükümlerin miras bırakan tarafından kastedilmemiş olan bir eşitsizlik hâlinde payların denkleştirilmesi imkânı saklı kalmak şartıyla mirasçılar için bağlayıcı olduğu öngörülmüştür.

22. Buna göre miras bırakanın belirlediği bir hüküm bulunmaması hâlinde mirasın ne şekilde paylaşılacağının mirasçılar tarafından serbestçe kararlaştırılmasına imkân tanındığı anlaşılmaktadır.

23. Bununla birlikte mirasçıların mirasın paylaşılması konusunda anlaşamamaları da mümkündür. Dolayısıyla mirasın paylaşılması konusunda mirasçılara tanınan özgürlüğün miras hakkından yararlanılmasına ilişkin tek başına yeterli güvence sağladığı söylenemez.

24. Bu itibarla mirasçılar arasında mirasın paylaşılmasına ilişkin anlaşmanın sağlanamaması durumunda uygulanacak düzenlemelerin öngörülmesi miras hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında kalmaktadır.

25. Kanun'un 642. maddesinin birinci fıkrasında mirasçılardan her birinin sözleşme veya kanun gereğince ortaklığı sürdürmekle yükümlü olmadığı sürece her zaman mirasın paylaşılmasını isteyebileceği, ikinci fıkrasında her mirasçının terekedeki belirli malların aynen, olanak yoksa satış yoluyla paylaştırılmasına karar verilmesini sulh mahkemesinden talep edebileceği, bu durumda hâkimin terekenin tamamını ve terekedeki malların her birini gözönünde bulundurmak suretiyle mümkün ise taşınmazlardan her birinin tamamının bir mirasçıya verilmesi suretiyle paylaştırmayı yapacağı, mirasçılara verilen taşınmazların değerleri arasındaki farkın para ödenmesi yoluyla giderilerek miras payları arasında denkleştirmenin sağlanacağı öngörülmüştür.

26. Anılan maddenin ikinci fıkrasının gerekçesinde mirasçılardan her birine tereke mallarının tamamının ya da bir kısmının paylaşılmasını talep etme imkânının tanındığı, dolayısıyla paylaşmanın kısmen dahi yapılabilmesinin mümkün kılındığı, bu tür bir talep karşısında öncelikle aynen paylaşmanın esas alınacağı, bunun mümkün olmaması durumunda ise paylaşmanın satış yoluyla gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.

27. Mirasın paylaşılmasında payların belirlenmesi ise 650. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında mirasçıların tereke mallarından mirasçı veya ortak kök sayısınca pay oluşturacakları, anlaşmanın sağlanamaması durumunda mirasçılardan her birinin payların oluşturulmasını sulh mahkemesinden isteyebileceği, payların oluşturulmasında hâkimin yerel âdetleri, mirasçılarının kişisel durumlarını ve çoğunluğun arzusunu gözönünde bulunduracağı, üçüncü fıkrasında payların özgülenmesinin mirasçılarının anlaşması çerçevesinde yapılacağı, bunun mümkün olmaması durumunda ise kura çekileceği hükme bağlanmıştır.

28. Dolayısıyla miras paylarının oluşturulmasında mirasçılarının iradesine öncelik tanındığı, mirasçılarının anlaşamamaları durumunda ise payların oluşturulmasında hâkimin dikkate alacağı hususların düzenlendiği, ayrıca payların özgülenmesi konusunda mirasçılar arasında uyuşmazlık çıkması hâlinde uygulanacak makul bir yöntemin belirlendiği görülmektedir.

29. Mirasın aynen paylaşılması kapsamında belirli malların bölünmesi durumunda değerinde önemli ölçüde azalmanın meydana gelmesi mümkündür. Bu bağlamda 651. maddenin birinci fıkrasında değerinde önemli azalma olmadan bölünemeyen tereke malının bütün olarak mirasçılardan birine özgüleneceği öngörülmek suretiyle malın değerinin korunması amaçlanmıştır.

30. Öte yandan belirli bir malın bölünmesi veya mirasçılardan birine özgülenmesi konusunda da mirasçılar arasında uyumsuzluk çıkabileceği gözönünde bulundurulmak suretiyle kuralla mirasçıların bir tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda anlaşamamaları durumunda o malın satılması ve bedelinin bölüştürülmesi öngörülmüştür.

31. Buna göre tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda mirasçıların anlaşmaları durumunda mirasçıların iradelerine öncelik tanınacaktır. Anlaşmanın sağlanamaması durumunda ise mirasçıların miras hakkında yararlanabilmeleri için kural gereğince mal satılacak ve malın bedeli bölüştürülecektir.

32. Bu bakımdan kuralın miras hakkında yararlanmayı engelleyen bir durumun ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kural uyarınca tereke malının satılıp bedelinin bölüştürülmesi miras hakkına ilişkin devletin yükümlülüklerinin bir görünümüdür.

33. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında mirasçılardan birinin talep etmesi hâlinde satışın artırma yoluyla yapılacağı, mirasçıların artırmanın şekli konusunda anlaşamamaları durumunda ise sulh hâkiminin artırmanın mirasçılar arasında veya herkese açık olarak yapılmasına karar vereceği hükme bağlanmıştır.

34. Kanun'un 4. maddesinde kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri gözönünde bulundurmayı emrettiği konularda hâkimin hukuka ve hakkaniyete göre karar vereceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda hâkim tarafından mirasçıların menfaatleriyle bağdaşmayan bir satış yönteminin veya artırma usulünün belirlenmesinin mümkün olduğu savunulamaz.

35. Başvuru kararında; kuralda taşınmaz üzerinde muhdesat bulunması durumunda uygulanacak bir düzenlemeye yer verilmediği, içtihat uyarınca yargılama aşamasında belirlenen arz-muhdesat oranının ise satış aşamasında değişebildiği ve bu durumun mülkiyet hakkını zedelediği ileri sürülmüş ise de anılan hususlar uygulamaya ilişkin olduğundan anayasallık denetiminin konusu dışında kalmaktadır.

36. Bu itibarla tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda mirasçılar arasında ortaya çıkan anlaşmazlığı makul bir yöntemle çözüme kavuşturmayı amaçladığı anlaşılan, ayrıca bu malın mirasçıların menfaatleriyle bağdaşmayacak ve değerinin altında satılmasına neden olacak bir yönü bulunmayan kuralın miras hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülükleriyle çelişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

37. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 651. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 16/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI